

Date: 1st October-2026

**HOMERNING «ILIADA» VA «ODISSEYA» DOSTONLARINI AKADEMIK
LITSEYDA O‘QITISH: MAZMUN, METODIKA VA ZAMONAVIY
YONDASHUVLAR**

Egamberdiyeva Vazira G‘ulomovna

Ona tili va adabiyot fani bosh o‘qituvchisi

Guliston davlat universiteti akademik litseyi

Annotatsiya. Maqolada Homerning «Iliada» va «Odisseya» dostonlarini akademik litseyda o‘qitishning mazmuni, ta’limiy-tarbiyaviy ahamiyati va metodik asoslari yoritilgan. Dostonlarning badiiy xususiyatlari tahlil qilingan, o‘qitishda uchraydigan asosiy qiyinchiliklar (hajmning kattaligi, uslub murakkabligi, mifologik bilimlarning yetishmasligi, davr masofasi) aniqlangan. Muammolarni hal etish uchun tanlab o‘qish, qiyosiy tahlil, interfaol metodlar va axborot texnologiyalaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar: Homer, «Iliada», «Odisseya», akademik litsey, jahon adabiyoti, qahramonlik eposi, interfaol metod, qiyosiy tahlil, tanqidiy fikrlash.

Аннотация. В статье рассматриваются содержание, образовательное значение и методика изучения поэм Гомера «Илиада» и «Одиссея» в академическом лицее. Предлагаются сравнительный анализ с узбекским эпосом и интерактивные методы обучения.

Ключевые слова: Гомер, «Илиада», «Одиссея», академический лицей, мировая литература, героический эпос, интерактивный метод.

Abstract. The article examines the content, educational value and teaching methodology of Homer’s Iliad and Odyssey in academic lyceums. It proposes selective reading, comparative analysis with Uzbek folk epics and interactive teaching methods to develop students’ critical thinking.

Keywords: Homer, Iliad, Odyssey, academic lyceum, world literature, heroic epic, interactive method.

KIRISH

Jahon adabiyotining beshigi hisoblangan qadimgi yunon eposi Yevropa va butun dunyo madaniyatiga katta ta’sir ko‘rsatgan. Uning markazida Homerga nisbat beriladigan «Iliada» va «Odisseya» dostonlari turadi. Bu asarlar miloddan avvalgi VIII asrda yozma shaklga kelgan deb hisoblanadi. Ular og‘zaki ijodning ko‘p asrlik an‘analari asosida shakllangan bo‘lib, qadimgi yunonlarning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlar, urf-odatlar va tarixiy xotirasini o‘zida mujassam etgan.

Akademik litsey o‘quvchilari uchun bu asarlar oddiy adabiy matn emas, balki jahon madaniyatini tushunish, tanqidiy fikrlash va estetik did shakllantirish uchun muhim manbadir. Shu bois ularni o‘qitish metodikasini o‘rganish dolzarb vazifadir.

1. Dostonlarning qisqacha mazmuni va badiiy xususiyatlari

«Iliada» Troya urushining o'ninchi yilidagi bir necha hafta voqealarini hikoya qiladi. Asarning bosh mavzusi yunon qo'mondoni Agamemnon bilan jasur qahramon Axilles o'rtasidagi nizo va uning dahshatli oqibatlaridir. Axilles jangdan chetlashadi, uning do'sti Patrokl halok bo'ladi, qasos istagi esa Axillesni yana jangga qaytaradi. Troya himoyachisi Hektor bilan yakkama-yakka kurash Hektorning o'limi bilan tugaydi. Dostonning yakuni juda insoniydir: qariya Priam o'g'li Hektorning jasadini so'rab dushmani Axilles huzuriga keladi va ikki dushman bir lahza umumiy qayg'uda birlashadi.

«Odissey» esa o'n yil davom etgan Troya urushidan keyin Itaka shohi Odisseyning uyga qaytish sarguzashtlarini tasvirlaydi. U Siklop, sehrgar Kirka va sirenalarga duch keladi, Kalipso orolida uzoq vaqt asir bo'lib qoladi, oxir-oqibat Itakaga qaytib, o'ziga sodiq qolgan rafiqasi Penelopa bilan uchrashadi. Doston sodiqlik, aql-zakovat, sabr va oila qadrini ulug'laydi.

«Iliada» jang, sharaf va qahramonlik haqida bo'lsa, «Odissey» aql, hiyla va uyga qaytish istagi haqidadir. Bu taqqoslash o'quvchilarga qahramon tushunchasining davrlar va asarlar bo'yicha o'zgarishini ko'rsatadi. Asarlarning badiiy xususiyatlari quyidagilardir:

- geksametr vaznida yozilgan, ritmik va ohangdor nutq;
- doimiy epitetlar («tez oyoqli Axilles», «ko'p hiylali Odissey»);
- keng qamrovli, batafsil o'xshatishlar (Homer o'xshatishlari);
- ma'budlar va insonlar dunyosining chambarchas bog'liqligi;
- hikoya vaqtining erkin ishlatilishi: voqea o'rtasidan boshlanishi va o'tmishga qaytishlar.

2. Ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati

Birinchidan, dostonlar jahon madaniyatini tushunish uchun kalit vazifasini bajaradi. «Axilles to'pig'i», «Troya oti», «Penelopa to'qimasi», «Sila va Haribda o'rtasida» kabi iboralar ildizini shu asarlardan topish mumkin. Vergiliy, Dante, Shekspir, Joys asarlarini tushunish ham Homerni bilishni talab qiladi.

Ikkinchidan, dostonlar axloqiy muammolarni muhokama qilishga imkon beradi: sharaf va hayot qadri, g'azab va kechirim, vatan va oila, sadoqat va xiyonat, mehmondo'stlik. Ayniqsa, Priam va Axilles uchrashuvi o'quvchilarda dushmanga nisbatan insoniylik haqida chuqur mulohaza uyg'otadi.

Uchinchidan, dostonlarni o'zbek xalq dostonlari («Alpomish», «Go'ro'g'li» turkumi) hamda «Shohnoma», «Manas» kabi eposlar bilan qiyoslash mumkin. Masalan, Alpomishning uzoq asirlikdan so'ng vatanga qaytishi va tanilishi Odisseyning Itakaga qaytishi bilan mazmunan yaqin. Bu qiyos tanqidiy fikrlash va qiyosiy adabiyotshunoslik ko'nikmalarini rivojlantiradi.

To'rtinchidan, dostonlar qadimgi yunon jamiyati, dini, mifologiyasi, harbiy an'analari va savdosi haqida tasavvur berib, tarixiy-madaniy savodxonlikni oshiradi.

3. O'qitishdagi asosiy qiyinchiliklar

- 1) **Hajmning kattaligi.** Har bir doston 24 qo'shiqdan iborat, dars soatlari esa cheklangan, shuning uchun tanlab o'qishga to'g'ri keladi. (Akademik litsey o'quv dasturida

Date: 1st October-2026

bu dostonlar uchun 4 soat ajratilgan. Shu sababli darslikda berilgan parcha bilan cheklanishga to'g'ri keladi)

2) **Til va uslub murakkabligi.** Tarjimada doston ritm va musiqiylikni qisman yo'qotadi, doimiy takrorlar va uzun o'xshatishlar zamonaviy o'quvchiga zerikarli tuyulishi mumkin.

3) **Mifologik bilimlarning yetishmasligi.** Ma'budlar, qahramonlar va joy nomlarining ko'pligi o'quvchini chalg'itadi.

4) **Qiziqishning pasayishi.** Zamonaviy o'quvchilar qisqa va vizual kontentga ko'nikkan.

5) **Davr masofasi.** Qullik, qurbonlik, qasos kabi qadimiy qadriyatlar bugungi qarashlardan farq qiladi va ularni to'g'ri talqin qilish kerak.

4. Samarali metodik yo'llar

Dars oldidan tayyorgarlik. Mavzuga kirishdan oldin Troya urushi mifi va asosiy ma'bud hamda qahramonlar ro'yxatini beruvchi qisqa kirish dars o'tkazish foydali. Qahramonlar aloqalari sxema (genealogik daraxt) shaklida berilsa, o'quvchilar chalkashmaydi.

Tanlab o'qish. «Iliada»dan: Axilles va Agamemnon nizosi, Hektor va Andromaxa xayrlashuvi, Patroklning o'limi, Priam va Axilles uchrashuvi. «Odissey»dan: Siklop g'ori, Kirka, sirenalar, Itakaga qaytish va Penelopa bilan uchrashuv. Qolgan qismi qisqa mazmun shaklida yetkaziladi.

Interfaol usullar. Rolli o'yin va munozara («Odissey qahramonmi yoki hiylanayrangchimi?»); «Klaster» va «Venn diagrammasi» orqali «Iliada» va «Odissey», Odissey va Alpomish qahramonlarini qiyoslash; kichik guruhlarda epizodlarni tahlil qilib taqdim etish; ijodiy topshiriqlar (Penelopa nomidan xat yozish, Odisseyning sayohat xaritasini chizish).

«Kim haq?» munozara-sud metodi (Axilles va Hektor nizosi,).

Maqsad: dalil keltirish, tinglash va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish, qahramonlar xatti-harakatini axloqiy baholash. Davomiyligi: 40–45 daqiqa.

5. Zamonaviy hayot bilan bog'lash

Dostonlarni o'quvchilarga yaqinlashtirishning eng yaxshi yo'li ularni bugungi hayot bilan bog'lashdir. Axillesning g'azabi, qadriyatlar to'qnashuvi, Odisseyning uyga intilishi va muhojirlik hissi, Penelopaning sabri va sadoqati hozir ham dolzarb mavzulardir. Kino («Troya» filmi) va adabiyotda («Uliss», Joys) bu syujetlarning qayta ishlanishini ko'rsatish o'quvchilarda «qadimiy asar bugun ham yashayapti» degan tuyg'u uyg'otadi.

Xulosa

Homerning «Iliada» va «Odissey» dostonlari akademik litsey o'quvchilari uchun faqat tarixiy-adabiy meros emas, balki fikrlash, his qilish va qadriyatlarni anglash maktabidir. Ularni o'qitishda asosiy e'tibor matnni yodlatishga emas, tushunishga, tahlil qilishga va o'z fikrini bildirishga qaratilishi lozim. Tanlab o'qish, mifologik kirish, qiyosiy tahlil, interfaol metodlar va zamonaviy texnologiyalar uyg'unligi dostonlarni o'quvchilarga

Date: 1st October-2026

yaqin va qiziqarli qiladi, yoshlarda jahon adabiyotiga muhabbat va insonparvarlik tuyg'ularini tarbiyalaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Гомер. Илиада. Перевод Н. И. Гнедича. (Turli nashrlari.)
2. Гомер. Одиссея. Перевод В. А. Жуковского. (Turli nashrlari.)
3. «Adabiyot» darsligi T.2022
4. Ziyonet ta'lim portali: jahon adabiyoti bo'yicha materiallar. <https://www.ziyonet.uz>

